

Joint Program Initiative Healthy and productive seas and oceans

Mascha Rasenberg

Rapport C107/11

IMARES Wageningen UR

Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies

Opdrachtgever:

Ministerie van EL&I
Dhr. van der Stelt

Prins Clauslaan 8
2595 AJ Den Haag

H-AKV-160 Joint programming
BO-12.01-001-008-IMARES-8

Publicatiedatum:

1 oktober 2011

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

P.O. Box 68
1970 AB IJmuiden
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 26
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 77
4400 AB Yerseke
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 59
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 57
1780 AB Den Helder
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)223 63 06 87
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

P.O. Box 167
1790 AD Den Burg Texel
Phone: +31 (0)317 48 09 00
Fax: +31 (0)317 48 73 62
E-Mail: imares@wur.nl
www.imares.wur.nl

© 2011 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V12

Samenvatting

Voor het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is onderzoek gedaan naar de kansen die de JPI Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI oceans) biedt voor Nederland en hoe Nederland zich zou kunnen opstellen binnen de JPI oceans. Joint programming is een concept dat in juli 2008 door de Europese Commissie (EC) is geïntroduceerd. Joint Programming is een van de vijf initiatieven om het Europese Onderzoeks Gebied (ERA) te implementeren. Een Joint Program Initiatief (JPI) is een vrijwillige overeenkomst tussen lidstaten en eventueel aangesloten derde landen rondom een groot thema. Het heeft als doel het aanpakken van grote maar gemeenschappelijke Europese uitdagingen door middel van het combineren van nationale onderzoeksprogramma's en nationale onderzoeksmiddelen. Door deze samenwerking kan er beter gebruik gemaakt worden van de nationale en Europese Research & Development gelden.

Internationale samenwerking in onderzoek en ontwikkeling is nodig voor verdere ontwikkeling van de zeeën en oceanen en het aanpakken van kennisgaten en uitdagingen. Daarom is in 2010 de JPI Healthy and productive seas and oceans geïntroduceerd. De JPI oceans is de enige JPI die gericht is op het mariene en maritieme gebied.

De JPI Healthy and productive seas and oceans heeft zichzelf tot doel gesteld om in 2020 Europa's middelen en capaciteiten in de mariene en maritieme gebieden op een gecoördineerde wijze te hebben gemobiliseerd, op basis van een geïntegreerde mariene en maritieme strategische onderzoeks- en innovatie agenda (SRIA), om kritische leemten op te vullen en de visie van gezonde en productieve zeeën en oceanen te realiseren. Daarnaast zal de JPI oplossingen aandragen voor grote maatschappelijke uitdagingen, door het Europees en nationaal marien en maritiem onderzoek beter op elkaar af te stemmen (o.a. door standaardisatie van data collectie), door efficiënter gebruik en coördinatie van nationale middelen (o.a. door het uitwisselen van infrastructuur en data en vermijden van dubbel onderzoek) en door het opstellen van een gezamenlijke onderzoeksagenda.

De JPI biedt voldoende kansen voor Nederland. De thema's die geformuleerd zijn door de Task Force hebben veel raakvlakken met de Nederlandse onderzoeksactiviteiten en beleidsvelden. Nederland is een land met een grote maritieme en mariene sector. Door betrokken te zijn bij de JPI kan Nederland zijn kennis op dit vlak vergroten door samenwerking met andere Europese landen en door het uitwisselen van kennis en infrastructuur. Door samenwerking kunnen beleidsuitdagingen aangepakt worden en kennisgaten opgevuld worden. De lidstaten bepalen echter zelf bij welke onderwerpen ze betrokken willen zijn, het principe van variabele geometrie.

Het niet willen deelnemen aan deze JPI zou in feite geen optie voor Nederland moeten zijn; bij niet deelname wordt de Europese mariene en maritieme onderzoeksagenda en onderzoekspraktijk, en daarmee die in Nederland, zonder Nederlandse inbreng vorm gegeven. Dit druist in tegen het belang voor Nederland van water, de mariene en maritieme sectoren en met name het toekomstig duurzame gebruik van de kustzone, zeeën en oceanen. Sterker, gegeven deze Nederlandse belangen verdient het aanbeveling te opteren voor een sterk leidende rol in deze JPI. Met name op het gebied van maricultuur, integrale en innovatieve teeltsystemen (bv algen & zeewier) en verduurzaming van visserijpraktijken is Nederland bepalend in het zetten van een innovatieve agenda.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Dit onderzoek is medegefinancierd door IMARES.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1. Inleiding.....	6
1.1 Algemeen.....	6
1.2 Doelstelling.....	6
2. Kennisvraag.....	7
3. Methoden.....	8
4. Resultaten.....	9
4.1 Inleiding JPI Healthy and productive seas and oceans.....	9
4.2 Welke kansen zijn er voor Nederland (specifiek EL&I) in de JPI Healthy and productive seas and oceans?.....	14
4.3 Welke belangen hebben lidstaten om mee te doen met het JPI Healthy and productive seas and oceans? Hoe machtig zijn deelnemende landen om zaken tegen te houden of zaken te bespoedigen?.....	17
4.4 Welke partijen (onderzoeksinstellingen en ministeries) in Nederland hebben belangen in participatie in de JPI?.....	18
4.5 Welke acties en rollen zou Nederland kunnen oppakken (inhoudelijk en structureel) in de JPI Healthy and productive seas and oceans?.....	19
5. Conclusies/aanbevelingen.....	21
5.1 Aanbevelingen korte termijn.....	21
5.2 Aanbevelingen lange termijn.....	22
6. Kwaliteitsborging.....	23
7. Referenties.....	24
7.1 Documenten:.....	24
7.2 Interviews:.....	24
7.3 Website:.....	24
8. Verantwoording.....	25

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Joint programming is een concept dat in juli 2008 door de Europese Commissie (EC) is geïntroduceerd. Joint Programming is één van de vijf initiatieven om het Europese Onderzoeks Gebied (ERA) te implementeren. Een Joint Program Initiatief (JPI) is een vrijwillige overeenkomst tussen lidstaten, en eventueel aangesloten derde landen, rondom een specifiek (groot) thema. Het heeft als doel het aanpakken van grote gemeenschappelijke Europese uitdagingen door middel van het combineren van nationale onderzoeksprogramma's en nationale onderzoeksmiddelen. Door deze samenwerking kan er beter gebruik gemaakt worden van de gelimiteerde Europese Research & Development (onderzoek en ontwikkeling) gelden. Door deze constructie kunnen voordelen ontstaan die anders uitblijven. De rol van de EC binnen de verschillende JPI's is erg klein. De EC is betrokken bij de goedkeuring van het opzetten van een JPI en daarna betrokken bij de goedkeuring van de ontwikkeling van de JPI. De EC mag aanwezig zijn bij bijeenkomsten van de JPI als niet-stemgerechtigd lid. Verder is de JPI geheel in handen van de deelnemende lidstaten en worden alle beslissingen genomen door deze lidstaten.

De zeeën en oceanen hebben een grote onbenutte potentie (zoals op het gebied van mariene energie, biodiversiteit en biotechnologie) en staan daarnaast voor talloze grote uitdagingen (zoals overbevissing, vervuiling, natuurrampen en mariene spatial planning). De kennisgaten en technologische uitdagingen zijn zo complex en grensoverschrijdend dat ze niet door landen afzonderlijk aangepakt worden. Derhalve is een gezamenlijke aanpak op Europees niveau gewenst. In 2010 de JPI Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI oceans) geïntroduceerd. De JPI oceans is de enige JPI die gericht is op het mariene en maritieme gebied.

Op dit moment is Nederland via de Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek (NWO) en het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap (OCW) vertegenwoordigd bij de JPI Healthy and productive seas and oceans. Het ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) zou graag participeren in deze JPI mits deze aansluit bij het beleids- en onderzoeksprogramma van EL&I, de JPI voldoende kansen biedt en participatie een meerwaarde heeft. Er is echter nog te weinig bekend over de JPI en de kansen om op dit moment een weloverwogen beslissing te nemen over participatie in de JPI oceans. Daarom is besloten te onderzoeken welke kansen deze JPI voor EL&I en Nederland biedt en hoe Nederland zich zouden moeten opstellen in deze JPI. Ook andere ministeries en kennisinstellingen hebben interesse in deze JPI en hebben baat bij dit onderzoek.

1.2 Doelstelling

Te onderzoeken welke kansen de JPI Healthy and productive seas and oceans biedt voor de Nederlandse overheid, specifiek voor EL&I. Belangrijk voor dit onderdeel is of de onderwerpen en uitdagingen van de JPI overeenkomen met de Nederlandse beleids- en onderzoeksagenda.

Te onderzoeken hoe Nederland zich zou moeten opstellen binnen de JPI. Belangrijk voor dit onderdeel is ook te kijken naar het krachtenveld (belangen) van de deelnemende landen aan de JPI oceans en het krachtenveld in Nederland van geïnteresseerde ministeries en onderzoeksinstellingen.

2. Kennisvraag

Om bovengenoemde doelstellingen te kunnen behalen zijn vier kennisvragen geformuleerd.

1. Welke kansen zijn er voor Nederland (specifiek EL&I) in de JPI Healthy and productive seas and oceans?
2. Welke belangen hebben lidstaten om mee te doen met het JPI oceans? Hoe machtig zijn deelnemende landen om zaken tegen te houden of zaken te bespoedigen?
3. Welke partijen (ministeries en onderzoeksinstituten) in Nederland hebben belangen bij participatie in de JPI?
4. Welke acties en rollen zou Nederland kunnen oppakken (inhoudelijk en structureel) in de JPI Healthy and productive seas and oceans?

3. Methoden

De informatie voor dit onderzoek is gebaseerd op een literatuurstudie en diverse interviews. De documenten die bestudeerd zijn, waren vooral afkomstig van de JPI Healthy and productive seas and oceans. Zo zijn de visie en terms of reference gebruikt voor het beantwoorden van de kennisvragen.

Daarnaast hebben er ook gesprekken plaatsgevonden met betrokkenen van de JPI oceans:

- Secretariaat van de JPI
- Nederlandse vertegenwoordiging in de JPI (vanuit het ministerie van OCW en NWO)
- Noorse vertegenwoordiging in de JPI (via email en telefoon)

De focus van het onderzoek ligt in eerste instantie op de belangen en kansen voor Nederland, het krachtenveld van de deelnemende landen en de opstelling van Nederland.

4. Resultaten

4.1 Inleiding JPI Healthy and productive seas and oceans

4.1.1 Algemene informatie

De reden voor de oprichting van de JPI oceans is het belang van zeeën en oceanen om toekomstige uitdagingen van Europa te overwinnen. Europa en de EU kijken nadrukkelijk naar de kustzone en Europese zeeën voor toekomstige economische groei. Europa geeft aan dat de maritieme sector een uitzonderlijke leidende kracht is want, het is een sector die, net als de zee, constant in beweging is en voortdurend op zoek naar verbetering en naar innovatie (EC, 2006). Mevr. Damanaki (2010) gaf in een speech tijdens the European Maritime Day Stakeholder Conference aan: "We moeten dit alles erkennen, de nodige conclusies trekken en het beleid gebruiken als een middel ter bevordering van onze maritieme economie, terwijl een goede bescherming van onze mariene milieu wordt gewaarborgd. Voor het IMP betekent innovatie het bevorderen van de ontwikkeling van nieuwe technologische oplossingen, zoals offshore-bronnen voor energie en blauwe biotechnologie. Maar ook, het bevorderen van gebieden zoals nieuwe ontwerpen voor groene schepen of een grotere focus op duurzaam kusttoerisme. Maar in de ware geest van het beleid betekent het ook het integreren van innovatie van een cross-cutting perspectief: innovatie in één gebied moet ten goede komen aan alle beleidsterreinen.

Europa heeft in totaal 89.000 km kustlijn langs twee oceanen (the Atlantische en Arctische oceaan) en vier zeeën (The Baltische zee, de Noordzee, the Mediterraanse zee en de Zwarte zee). Deze oceanen en zeeën leveren een belangrijke bijdrage aan de Europese voedselvoorziening, de gezondheid van mensen, de energievoorziening, het milieu, transport en toerisme. Op deze manier spelen ze een grote rol in de werkgelegenheid van Europa. Gegeven het feit dat de uitdagingen complex en grensoverschrijdend zijn en onvoldoende door landen afzonderlijk aangepakt kunnen worden is internationale samenwerking in onderzoek en ontwikkeling nodig voor verdere ontwikkeling van het duurzaam gebruik van de zeeën en oceanen (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a).

Ook is internationale samenwerking nodig voor het aanpakken van kennisgaten en uitdagingen. Elke dag worden nieuwe soorten ontdekt die de mariene biodiversiteit vergroten. Ook hebben zeeën en oceanen een grote potentie voor de ontdekking van nieuwe soorten en toepassingen afgeleid van biotechnologie. Een andere uitdaging waar de lidstaten voor staan is het toegenomen gebruik van de zeeën en oceanen en daarmee de competitie om ruimte en gebruik van hulpbronnen in (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a) . Andere kennisgaten en uitdagingen staan beschreven door de JPI in twee verschillende documenten, the current situation – main gaps en gaps to feed the SRIA. Zie voor voorbeelden kader 1 (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011b en c).

Het mariene en maritieme onderzoek in Europa is erg gefragmenteerd (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011b). De laatste tien jaar heeft de EC geprobeerd om grensoverschrijdende coördinatie en samenwerking in onderzoek te stimuleren. Ondanks deze inspanningen bestaat er nog steeds veel fragmentatie in het Europese mariene en maritieme onderzoek door een tekort aan lange termijn instrumenten, perspectieven en politieke betrokkenheid (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011b). Verder wordt maar een klein deel van het mariene en maritieme onderzoek gefinancierd door Europa. Het overgrote deel van onderzoeksprojecten en infrastructuur wordt gefinancierd op nationaal niveau. Om samenwerking te bevorderen, fragmentatie aan te pakken en coherentie in onderzoek te bevorderen is de wens een JPI 'Healthy and productive seas end oceans' op te richten (pers. commentaar Angell-Hansen).

Kader 1, voorbeelden van kennisgaten en uitdagingen in de mariene en maritieme sector (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011b en c)

- Tackle fragmentation in marine and maritime research
- Effects of climate change on the marine and coastal ecosystem functioning, habitats and biodiversity.
- Climate/ecosystem/food web models to improve predictions of ecosystems evolutions in relation to anthropogenic pressures and climate change
- Knowledge and mitigation of impact of human activities on Good Environmental Status (relating KRM)
- Marine Spatial Planning
- Use of marine biodiversity for biotechnology applications in health, food (incl. feed for aquaculture), etc.
- Integrated knowledge for the sustainable development of fisheries/aquaculture
- Climate change impact on the exploitation and harvesting of marine biodiversity, fisheries, aquaculture...
- Life at sea. Development of new concepts for factories at sea for energy/food/deep sea resources exploitation
- Projects and actions to promote knowledge/technology transfer across maritime sectors (e.g. shipbuilding/offshore energy/fisheries/aquaculture)
- Knowledge to support the implementation of the Kaderrichtlijn Marien
- Knowledge to support Marine Spatial Planning and integrated management of coastal zones
- Knowledge to support sustainable exploitation of marine and maritime resources

Overall, marine and maritime research provides knowledge to adapt to climate change impacts as well as knowledge on the impact of human activities and climate change on the marine environment, which is particularly relevant to define, monitor and achieve Good Environmental Status of the Seas, which is a key objective of the KRM.

In de Oostende declaratie¹ van oktober 2010 is de afspraak gemaakt tot het oprichten van een Joint Program Initiatief Healthy and productive seas and oceans. Deze JPI is geïnitieerd door Noorwegen. België en Spanje hebben zich aangesloten bij Noorwegen en in mei 2010 hebben deze landen gezamenlijk een voorstel voor de JPI ingediend bij de Europese Commissie. Zes andere lidstaten, waaronder Nederland, hebben aangegeven het initiatief te steunen. De EC is akkoord gegaan met het voorstel. Na deze goedkeuring is een task force aan de slag gegaan met het opzetten van een visie en een structuur voor de JPI oceans. Deze documenten zijn goedgekeurd door alle landen die op dat moment betrokken waren bij de JPI, waaronder Nederland. De documenten zijn publiekelijk toegankelijk en toegestuurd aan de EC. Op 6 mei 2011 is bericht ontvangen dat de EC de JPI oceans als volwassen beschouwd. Dit betekent dat men verder mag met het invullen van de structuur en hiervoor financieel een bijdrage krijgt van de EC (pers. commentaar Angell-Hansen).

Op dit moment wordt er hard gewerkt aan het invullen van het management bestuur van de JPI oceans. In het najaar van 2011 zal de eerste vergadering van dit bestuur plaats vinden. Nederland heeft officieel aangegeven lid te willen worden van de JPI Oceans. Twee personen vanuit het ministerie van OCW en het ministerie van EL&I zullen afgevaardigd worden naar het management bestuur. Nadat dit bestuur is gevormd zal er gewerkt gaan worden aan het opstellen van een strategische onderzoek en innovatie agenda en het samenstellen van een strategisch adviesraad (pers. commentaar Angell-Hansen). Meer informatie over de structuur is te vinden in hoofdstuk 4.4. Er zijn nog geen concrete resultaten behaald door de JPI. Het opzetten van de JPI en het uitvoeren van plannen zal lange tijd in beslag nemen. Het proces gaat langzaam omdat er sprake is van internationale samenwerking en het afstemmen van verschillende nationale onderzoekagenda's.

4.1.2 Doel JPI Healthy and productive seas and oceans

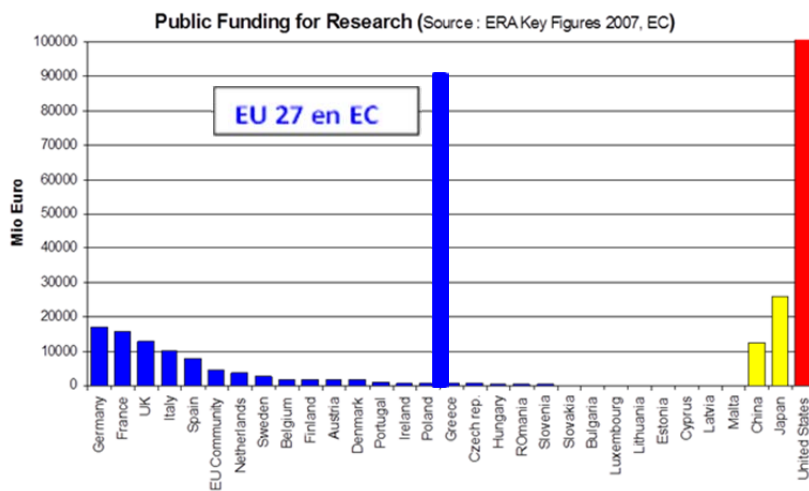
De JPI Healthy and productive seas and oceans heeft zichzelf tot doel gesteld om in 2020 Europa's middelen en capaciteiten in de mariene en maritieme gebieden op een gecoördineerde wijze te hebben gemobiliseerd, op basis van een geïntegreerde mariene en maritieme strategische onderzoeks- en innovatie agenda (SRIA), om kritische kennisleemten op te vullen en de visie van gezonde en productieve zeeën en oceanen te realiseren. Daarnaast zal de JPI oplossingen aandragen voor de benoemde grote maatschappelijke uitdagingen. Die staan beschreven in kader 1. Deze onderwerpen en

---

¹ Oostende Declaratie (<http://www.eurocean2010.eu/declaration/>)

uitdagingen staan nog niet vast, dus dit is het moment dat Nederland nog invloed kan uitoefenen op de onderwerpen van de JPI.

Op dit moment wordt ongeveer 85% van het publieke onderzoeksgeld door lidstaten direct uitgegeven aan onderzoeksinstituten (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011b). Hierdoor is de kans aanwezig dat verschillende lidstaten hetzelfde onderzoek doen. Wanneer al deze afzonderlijke onderzoeksgelden (inclusief EC) bij elkaar worden opgeteld, nadert het totale bedrag het bedrag dat de VS besteedt aan onderzoek. Het overstijgt zelfs de bedragen die China en Japan aan onderzoek besteden, zie figuur 1.

Figuur 1, de bedragen die besteedt worden aan publiek onderzoek

Vanuit efficiëntie oogpunt zouden bepaalde infrastructures kunnen worden uitgewisseld. Dit zouden stappen kunnen zijn naar 'smart specialisation', je als land strategisch op een paar velden specialiseren en de rest aan anderen laten. Smart specialisation opent de weg om niet meer in elke lidstaat een eigen visserijonderzoeksinstituut te hebben of een eigen onderzoeksagenda te entameren; vanuit efficiëntie wellicht een goede overweging maar vanuit politiek perspectief zeer ingrijpend. In deze is het ook goed voor ogen te hebben dat onderzoek, en met name dan de relatie tussen onderzoeksinstituut en overheid, sterk verschilt tussen de lidstaten. De facto is in Nederland al de keuze gemaakt voor een model van rationalisering en effectiviteit via een concurrentiemodel.

Een van de doelen die de JPI oceans zichzelf gesteld heeft is efficiënter gebruik en coördinatie van nationale onderzoeksmiddelen door:

- afstemmen van onderzoeksactiviteiten en onderzoekagenda's tussen lidstaten
- meer samenwerking, onder andere door het uitwisselen van infrastructuur en data
- standaardiseren van data collectie
- vermijden van onnodig/dubbel onderzoek

Doordat nationale middelen efficiënter worden ingezet komt er geld beschikbaar voor ander onderzoek (pers. commentaar Angell-Hansen en Stuefer).

Het doel van de JPI is om een gestructureerd wetenschappelijk ondersteunend mechanisme te bouwen voor beleidsmedewerkers (pers. commentaar Stuefer). De JPI is ministerieel gedreven en richt zich vooral op beleidsuitdagingen en kennissgaten waar beleidsmakers tegenaan lopen. Het bestuur van de JPI

oceans neemt de beslissingen en bevat alleen beleidsmakers. Wanneer Nederlandse beleidsmakers in de JPI plaats nemen, kunnen kennisonderwerpen die voor NL van belang zijn op de agenda komen.

Een ander doel van de JPI is het completeren van het marien en maritiem beleid. De JPI zal kennis consolideren en integreren in alle maritieme en mariene sectoren en onderzoek (pers. commentaar Angell-Hansen).

De JPI is in de eerste plaats geen programma om onderzoek te financieren. De JPI zit op het niveau van instellingen en landen en probeert lopende onderzoekprogramma's van lidstaten op elkaar af te stemmen. De JPI moet gezien worden als een langlopend proces, niet als een project. Het doel van de JPI is om het Europese mariene en maritieme landschap te structureren waardoor ieder lidstaat voordeel kan behalen (pers. commentaar Angell-Hansen).

4.1.3 Relatie JPI Oceans en andere Europese beleidsvelden

De JPI Healthy and productive seas and oceans ondersteunt verschillende Europese beleidsterreinen. Hieronder volgen wat voorbeelden. Andere beleidsvelden die ondersteund worden zijn te vinden in het visie document en policy drivers document van de JPI (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a en d).

- EU Integrated Maritime Policy (COM 2007): in dit document staan verschillende doelen gerelateerd aan een duurzaam en geïntegreerd beheer van maritieme activiteiten. Dit kan alleen bereikt worden door te bouwen op gedegen wetenschappelijk onderzoek om deze doelen te ondersteunen, die terugkomen in de EU Marine and Maritime Research Strategy (COM 2008). De JPI kan bijdragen aan het coördineren van wetenschappelijk onderzoek en het samenbrengen van data van verschillende Europese landen.
- Marine Strategy Framework Directive (Directive 2008/56/EC): voorziet in een wettelijke verplichting om een goede milieutoestand (GES) te definiëren voor alle Europese zeeën van juli 2012, en te bereiken in 2020. The definitie van goede milieutoestand, gebaseerd op de ecosysteem benadering, is een grote wetenschappelijke uitdaging. Het omarmt verschillende soorten druk op het mariene milieu, waarvan sommige weinig bekend zijn. Aan deze kennisgaten kan het JPI een sterke bijdrage leveren.
- Gemeenschappelijk Visserij Beleid (GVB) (Council Regulation (EC) No. 2371/2002): vindt het beheer van visserijbestanden op EU niveau plaats. Op dit moment vindt de hervorming van het GVB plaats om de duurzaamheid van de EU visserij te waarborgen door de uitvoering van de beheersmaatregelen op basis van een ecosysteembenadering. Dit vereist een betere kennis van het functioneren van mariene ecosystemen en de interactie tussen visserij en mariene ecosystemen. De JPI kan hier een grote rol in spelen.

De JPI heeft een lange termijn beleid gedreven aanpak waardoor het EU onderzoek van het kaderprogramma een goede aanvulling is op de JPI activiteiten. Het is van belang dat in de toekomst aandacht besteed wordt aan de coördinatie van JPI en kaderprogramma activiteiten. Dit wordt bevorderd door de aanwezigheid van de EC in het management bestuur.

4.1.4 Verschil JPI en andere Europese instrumenten

Er kan een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de JPI en andere Europese instrumenten (zoals ERA-netten en financieringsprogramma's). Allereerst is de JPI geen primair financieringsinstrument. In de Europese Unie worden de JPI's eerder vergeleken met kaderprogramma's dan met kleine instrumenten. De gedachte achter de JPI is om een instrument te creëren met een lange looptijd om te zorgen voor meer continuïteit. Andere Europese instrumenten hebben vaak een looptijd van maximaal 4 jaar en bieden weinig continuïteit. Ten tweede draait het bij de JPI niet om het inzetten van Europese gelden, maar om het efficiënt gebruik en coördineren van nationale middelen.

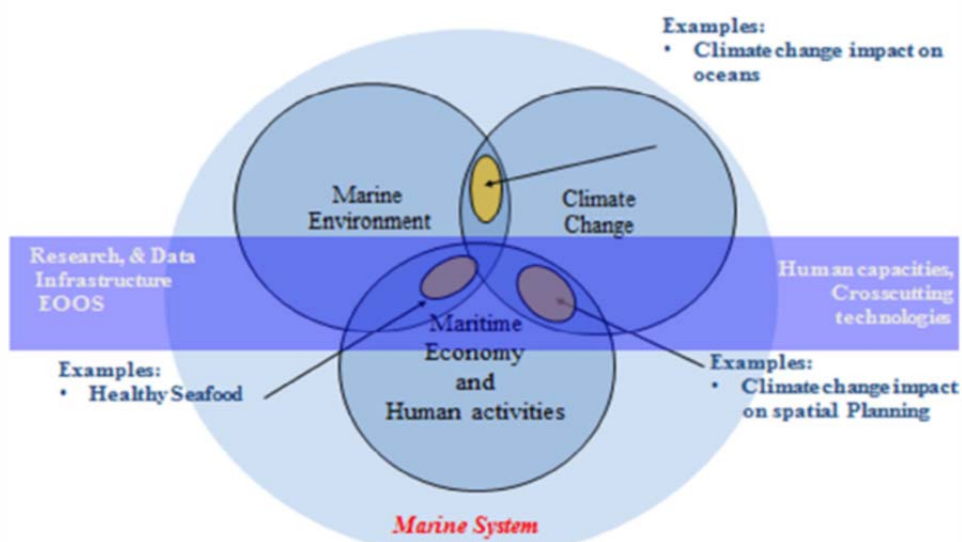
Daarnaast worden andere Europese instrumenten vaak ingezet rondom 1 centraal thema of onderwerp met als doel onderzoek te doen. De JPI oceans is veel breder en richt zich juist niet op het uitvoeren van onderzoek, maar op het coördineren van onderzoekprogramma's.

Wel kunnen kortlopende instrumenten ingezet worden binnen de JPI om de beoogde resultaten te behalen. Zo is de gedachte achter de JPI om ERA-netten te coördineren en faciliteren door de JPI. Dit moet zorgen voor een sterke samenwerking tussen ERA-netten en de JPI. Wanneer de JPI gezamenlijk doelen met de ERA-netten signaleert, gebruikt de JPI de ERA-netten als een bron voor implementatie en samenwerking. Hierdoor worden dubbele inspanningen vermeden en wordt optimaal gebruik gemaakt van de beschikbare middelen.

4.2 Welke kansen zijn er voor Nederland (specifiek EL&I) in de JPI Healthy and productive seas and oceans?

In de titel van de JPI wordt duidelijk dat deze JPI zich richt op duurzaam gebruik van de zee en oceanen. Steeds meer actoren maken gebruik van de zee. Gezamenlijk, op een geïntegreerde manier moeten we duurzaam gebruik maken van de zee. Op dit moment gebeurt dit nog te weinig, er wordt nog teveel gewerkt door sectoren afzonderlijk. De JPI wil hier verandering in brengen. De uitdagingen die de JPI onder behandeling zal nemen zijn ministerieel gedreven. Dit zorgt voor een grote toegevoegde waarde voor de deelnemende ministeries (pers. commentaar, Angell-Hansen).

Het veld van marien en maritiem onderzoek is erg breed en complex, door de betrokkenheid van verschillende sectoren, kennisgebieden en disciplines. Om al deze gebieden mee te nemen heeft de JPI ervoor gekozen om brede thematische gebieden te identificeren die moeten worden aangepakt als een prioriteit en die op de kruispunten liggen van het mariene milieu, klimaatverandering en menselijke activiteiten (zie figuur 2) (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a).

Figuur 2, de thema's waar de JPI zich op zal richten (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a).

De uitdagingen die aangepakt zullen worden door de JPI oceans bevinden zich voornamelijk in de overlappende gebieden tussen de thema's. In deze gebieden zitten nog veel kennisgaten en onbenutte potenties. Er zal gericht worden op beleid gestuurde uitdagingen en potenties in zowel het mariene als maritieme gebied. Een voorbeeld is dat marien en maritiem onderzoek kennis levert om aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering, als ook kennis over de impact van menselijke activiteiten en klimaatverandering op het mariene milieu. Deze kennis is bijvoorbeeld relevant om een goede milieutoestand (voor de Marine Strategy Framework Directive) te bepalen, te bewaken en te bereiken. Hierdoor wordt het eigen werk makkelijker. Zie hiervoor ook kader 1.

De JPI zal zich richten op de volgende gebieden (JPI Healthy and productive seas and oceans, 2011a):

- Begrijpen van de systemen van de zee en oceanen en de impact van klimaatverandering en menselijke activiteiten op deze systemen
- Gebruik van de zee op een duurzame manier, het oogsten van biologische en niet-biologische hulpbronnen
- Ontwikkelen van een mechanisme om de wetenschap naar een beleidsniveau te tillen
- Ontwikkelen van Europese capaciteiten in termen van menselijke middelen en infrastructuur

Om de interacties tussen de thema's en in de overlappende gebieden te begrijpen zijn menselijke middelen en onderzoek infrastructuren nodig. Echter, omdat het hier het mariene systeem en klimaatverandering betreft, zijn lange tijd series en geïntegreerde observaties nodig die fysische, chemische en biologische data van verschillende delen van de zee en oceanen samenbrengen. Het opbouwen van deze data kost veel tijd en infrastructuur voor data verzameling zijn kostbaar. Met behulp van de JPI zou hier veel voordeel in te halen zijn.

De onderwerpen die aan bod komen zullen zeker ook van belang zijn voor Nederland. Nederland heeft een grote maritieme sector, en daarnaast is ook de mariene sector belangrijk voor het land. Visserij en aquacultuur zijn onderwerpen die in alle thema's naar voren komen. Voor visserij en aquacultuur is het belangrijk een goede kennis te hebben van het mariene milieu (thema 1). Daarnaast bestaat visserij en aquacultuur uit het doen van menselijke handelingen (thema 2). Als laatste is het belangrijk dat duidelijk wordt welke invloed klimaatverandering heeft op de visbestanden (thema 3). De onderwerpen die behandeld worden staan niet vast, de beslissingen over de onderwerpen worden genomen door de deelnemende landen.

De JPI heeft onderzoek gedaan naar kennisgaten en uitdagingen in het mariene en maritieme gebied. Deze zijn verwoord in twee documenten, the current situation – main gaps en gaps to feed the SRIA. De SRIA is de strategische onderzoek en innovatie agenda. De SRIA wordt vastgesteld door de betrokken lidstaten en is een leidraad voor de acties van de JPI. De betrokken lidstaten bepalen gezamenlijk welke onderwerpen in de SRIA worden opgenomen en welke acties ze willen ondernemen. De documenten met kennisgaten en uitdagingen kunnen als hulpmiddel worden gebruikt bij het opstellen van de agenda (pers. commentaar Stuefer).

De JPI oceans gaat uit van het principe van variabele geometrie. Lidstaten bepalen zelf in welke thema's en onderwerpen ze participeren en welke middelen gebruikt worden om een bijdrage te leveren. Dit kunnen institutionele, project gerelateerde of nieuwe middelen zijn. Wanneer een land niet kan bewijzen voordeel te kunnen halen uit deelname aan een thema of onderwerp, wordt het afgeraden te participeren in dat betreffende thema. Verder is het belangrijk dat er high-level commitment is van de deelnemende landen. Dit wil niet zeggen dat de vertegenwoordigers ministers of directeuren moeten zijn, maar deze personen moeten wel betrokken zijn. De JPI is de verantwoordelijkheid van de betrokken lidstaten (pers. commentaar Angell-Hansen).

Er ontstaat synergie door de samenwerking en de afstemming van onderzoeksactiviteiten en onderzoekagenda's op de lange termijn. Doordat op de lange termijn plannen gemaakt kunnen worden op Europees niveau, kan dit zorgen voor beter en efficiënter gebruik van geïnstitutionaliseerd geld. Het proces van het opzetten van de JPI en het uitvoeren van plannen zal lange tijd in beslag nemen en niet over één nacht ijs plaatsvinden. Het proces gaat langzaam omdat er sprake is van internationale samenwerking en het afstemmen van verschillende nationale onderzoekagenda's.

Wanneer een land niet deelneemt aan de JPI bestaat de kans dat het land achterop raakt met de mariene en maritieme kennis. Andere lidstaten wisselen data, kennis en infrastructuur uit die dat land mist. De facto gaat het JPI Oceans in samenwerking met de relevante Mariene ERA netten de toekomstige onderzoeksagenda in Europa bepalen. Middels het afstemmen en coördineren tussen lidstaten zal het JPI ook de nationale onderzoeksprogramma's en infrastructuur op het oog hebben. Gegeven het politieke en economische belang van water voor Nederland is het niet wenselijk deze marine onderzoeksagenda-ontwikkeling niet mede te bepalen.

Er wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten acties en instrumenten om de doelen van de JPI te kunnen bereiken, de SRIA te ontwikkelen en uit te voeren. Zo wordt er gebruik gemaakt van verschillende soorten fondsen voor onderzoek, infrastructuur en innovatie. Lidstaten bepalen zelf welke fondsen ze willen inzetten. Ook zullen verschillende instrumenten, zoals ERA-netten, ingezet worden om onderzoek en innovatie te bevorderen. Daar waar de JPI niet primair zich richt op financiering van onderzoek, maar via het zetten van de onderzoeksagenda en coördinatie van onderzoek en onderzoeksfaciliteiten tussen lidstaten op onderzoek prioritering en implementatie, richten de ERA netten

zich specifiek wel op financiering van onderzoek. De verbinding tussen JPI en ERA netten en daarmee tussen onderzoek prioritering en gezamenlijke financiering is derhalve evident.

4.3 Welke belangen hebben lidstaten om mee te doen met het JPI Healthy and productive seas and oceans? Hoe machtig zijn deelnemende landen om zaken tegen te houden of zaken te bespoedigen?

De lidstaten die zijn betrokken bij de JPI Healthy and productive seas and oceans zijn te zien in figuur 3 (pers. commentaar Angell-Hansen).

Leden

Observeerders

Bonus

Secretariaat: Noorwegen (coördinator), België, Spanje, Frankrijk en Italië

Onderhandelingen over deelname: Polen en Griekenland

Figuur 3, overzicht van leden en observeerders van de JPI 'Healthy and productive seas and oceans'.

Er is voldoende vertrouwen tussen de betrokken lidstaten. Op dit moment zijn er al voorbeelden van samenwerking op het gebied van het uitwisselen van infrastructuur (pers. commentaar Angell-Hansen).

De landen die vertegenwoordigd worden in de JPI oceans hebben allen een grote mariene en maritieme sector en hierdoor dus een groot economisch belang in deelname. Daarnaast zitten de lidstaten nog vroeg in het proces en de JPI is nog niet concreet genoeg om iets te kunnen zeggen over de agenda's van de verschillende deelnemende landen. Het is vooral nog het algemeen economisch belang dat speelt bij de deelnemende lidstaten.

Uit de ministeries die de leden afvaardigen naar de JPI Oceans kan ook afgeleid worden waar de diverse leden het belang leggen. Zo heeft Noorwegen aangegeven twee afgevaardigden te sturen vanuit het ministerie van financiën en het ministerie van visserij en kustzaken. Noorwegen heeft aangegeven vooral het visserij belang voorop te stellen. Echter, is er wel afstemming met andere ministeries en vindt er een maandelijks overleg plaats tussen de ministeries waarin ook gesproken wordt over de JPI oceans (pers. commentaar Angell-Hansen).

Om meer te weten te komen over de krachtenvelden tussen de landen en de belangen van de diverse landen in de JPI oceans zou meer onderzoek gedaan moeten worden. Op korte termijn is het niet mogelijk daar iets over te kunnen zeggen.

4.4 Welke partijen (onderzoeksinstituten en ministeries) in Nederland hebben belangen in participatie in de JPI?

Naast het ministerie van EL&I en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is er ook interesse vanuit het ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M). Het ministerie van I&M heeft aangegeven vooral geïnteresseerd te zijn in onderzoek gericht op marien en maritiem beleid. Dit ministerie heeft echter ook aangegeven dat het verstandiger zou zijn om één vertegenwoordiger vanuit het ministerie van EL&I af te vaardigen, omdat dit ministerie meer raakvlakken heeft met de JPI. Wel zou het ministerie van I&M graag op de hoogte blijven van alle ontwikkelingen.

Daarnaast zijn er verschillende onderzoeksinstituten die raakvlakken hebben met de JPI 'Healthy and productive seas and oceans'. Dit zijn:

- IMARES
- Deltares
- Verschillende academische instituten (NIOZ en universiteiten)
- MARIN

Er is met alle instituten contact gelegd vanuit de Nederlandse vertegenwoordiging van de JPI (ministerie van OCW). Op MARIN na zijn alle instituten erg enthousiast over het initiatief van de JPI Oceans. Met MARIN zijn er nog gesprekken gaande (pers. commentaar Stuefer).

Naast deze officiële organen is er de mogelijkheid om ad hoc commissies op te richten rondom een bepaald thema of onderwerp. Niet alle landen hoeven betrokken te zijn bij deze commissies (pers. commentaar Angell-Hansen).

Voor Nederland kunnen twee vertegenwoordigers plaats nemen in het management bestuur. Vanuit het secretariaat van de JPI is aangegeven dat de voorkeur uitgaat naar een persoon van een financieringsministerie en een persoon van een gebruikersministerie. In het geval van Nederland kan dat iemand van het ministerie van OCW zijn en iemand van het ministerie van EL&I. Uiteindelijk is besloten om twee personen af te vaardigen van twee verschillende ministeries, namelijk het ministerie van OCW en EL&I. Naast deze twee personen kun je reserve personen aanstellen. Dit kunnen mensen van andere ministeries zijn. Afhankelijk van de onderwerpen die besproken worden tijdens een bijeenkomst kunnen mensen afgevaardigd worden.

Het is belangrijk dat de afgevaardigde medewerkers kennis hebben over de plannen en het budget van hun eigen ministerie. Daarnaast moeten ze in staat zijn om informatie terug te koppelen naar een hoger niveau zodat er snel beslissingen genomen kunnen worden wanneer dit nodig blijkt.

De deelnemende landen sturen verschillende gebruikersministeries naar de bijeenkomsten. Zo komt vanuit Noorwegen iemand van het ministerie van Visserij en Kustzaken, uit Italië een persoon van het ministerie van Transport en vaardigt Spanje iemand af van het ministerie van Milieu. Hierdoor is er een grote diversiteit aan kennis en onderwerpen. Dit heeft er echter ook mee te maken dat maritieme en mariene onderwerpen in verschillende landen bij verschillende ministeries worden belegd. Ook zullen de verschillende landen verschillende belangen voorop stellen. Zo kan een land ervoor kiezen om het economisch belang over het voetlicht te willen brengen, terwijl het andere land meer kiest voor het milieubelang. Om hier meer over te kunnen zeggen zou er extra onderzoek gedaan moeten worden.

Er wordt nog gewerkt aan het formeren van een strategische adviesraad. In een van de eerste management bestuur bijeenkomsten zullen daar beslissingen over worden genomen. Alle deelnemende landen mogen personen binnen en buiten Europa aandragen voor de adviesraad. Na de vorming van deze raad zal druk gewerkt worden aan de vorming van een onderzoek- en innovatieagenda.

4.5.2 Financieel

Het doel van de JPI is een efficiënte allocatie van bestaande nationale middelen. Daarnaast wordt aan elk deelnemend land een bijdrage van 5000 euro per jaar gevraagd. Deze bijdrage wordt gebruikt voor het advies van wetenschappers en het faciliteren van het uitwisselen van infrastructuur.

Daarnaast is het belangrijk om als land je betrokkenheid te laten zien door onder andere aanwezig te zijn op de vergaderingen van het management bestuur. Daarnaast is het ook mogelijk een bijdrage te leveren aan het secretariaat in de vorm van een vergoeding of fte.

De EC heeft 2 miljoen euro beschikbaar gesteld voor het opzetten en opstarten van de structuur van de JPI. Een verdere bijdrage van Europees geld is nog onduidelijk. Het zou goed mogelijk kunnen zijn dat Europees geld uit het kaderprogramma of nieuwe projecten worden ingezet door de JPI omdat deze een goed overzicht heeft van lopende onderzoeken en infrastructuur.

4.5.3 Tijdsplanning

De eerste vergadering van het management bestuur zal komend najaar plaatsvinden.

5. Conclusies/aanbevelingen

De toegevoegde waarde van dit initiatief is dat het Europees en nationaal onderzoek over oceanen en zeeën op een meer gecoördineerde manier beheerd kunnen worden. Door de financiële middelen op een meer gecoördineerde manier uit te geven wordt het mogelijk om meer onderzoek dat alle betrokken landen interesseert te financieren. Als laatste wordt een meer geïntegreerde aanpak van onderzoek gepromoot zoals het integreren van maritiem en marien onderzoek.

Door middel van de JPI kan het gefragmenteerde karakter van marien en maritiem onderzoek aangepakt worden en grensoverschrijdende samenwerkingen bevorderd worden. In het verleden is door middel van ERA-netten al geprobeerd de fragmentatie te verbeteren. Echter de JPI beleid met een sector overschrijdende lange termijn aanpak, zal de ERA-netten overstijgen.

De JPI biedt ruime kansen voor Nederland. De thema's die geformuleerd zijn door de Task Force hebben veel raakvlakken met de Nederlandse onderzoeksactiviteiten en beleidsvelden. Nederland is een land met een grote maritieme en mariene sector. Door betrokken te zijn bij de JPI kan Nederland zijn kennis op dit vlak vergroten door samenwerking met andere Europese landen en door het uitwisselen van kennis en infrastructuur. Door samenwerking kunnen beleidsuitdagingen aangepakt worden en kennigaten opgevuld worden. De lidstaten bepalen echter zelf bij welke onderwerpen ze betrokken willen zijn; het principe van variabele geometrie.

Het niet willen deelnemen aan deze JPI zou in feite geen optie voor Nederland moeten zijn; bij niet deelname wordt de Europese mariene en maritiem onderzoeksagenda en onderzoekspraktijk, en daarmee die in Nederland, zonder Nederlandse inbreng vorm gegeven. Dit druist in tegen het belang voor Nederland van water, de mariene en maritieme sectoren en met name het toekomstig duurzame gebruik van de kustzone, zeeën en oceanen. Sterker, gegeven deze Nederlandse belangen verdient het aanbeveling te opteren voor een sterk leidende rol in deze JPI. Met name op het gebied van maricultuur, integrale en innovatieve teeltsystemen (bv algen & zeewier) en verduurzaming van visserijpraktijken is Nederland bepalend in het zetten van een innovatieve agenda.

Daarnaast is in Nederland de scheiding tussen financiering en implementatie van publiek onderzoek wezenlijk anders dan in een aantal andere lidstaten; overigens een veld dat binnen marien en maritiem Europa volop in beweging is, net zoals in Nederland. Het formuleren van een strategische mariene en maritieme onderzoeksagenda is niet alleen van belang voor de vragen die leven in de beleidscontext maar ook voor de statuus en positie van de (Nederlandse) onderzoeksinstituten.

5.1 Aanbevelingen korte termijn

Het is aan te raden een overleg te plannen voor elke vergadering van het management bestuur met alle betrokken nationale partijen. Dit zijn de geïnteresseerde ministeries (OCW, EL&I en I&M) en instellingen (Deltares, IMARES, academische instellingen en MARIN). Afhankelijk van de onderwerpen die besproken zullen worden kunnen experts uit deze organisaties gevraagd worden om extra informatie. Daarnaast kan overlegd worden over een te volgen strategie en de uitdagingen en kennigaten waar Nederland graag in wil investeren.

Nederland mag twee vertegenwoordigers afvaardigen naar het management bestuur. Op dit moment is dat iemand van een financieringsministerie (OCW) en iemand van een gebruikersministerie (EL&I). Het is verstandig om extra personen achter de hand te hebben mochten deze mensen verhinderd zijn. Daarnaast is het belangrijk dat er een goede terugkoppeling is van deze mensen naar hun eigen

minister. Zodat wanneer beslissingen genomen moeten worden, de minister op de hoogte is van de gang van zaken rondom de JPI.

Daarnaast is het belangrijk dat de Nederlandse vertegenwoordigers personen voordragen voor de strategische adviesraad. Voor de adviesraad worden wetenschappers, technologen, gebruikers van de zee en non-governmental organisaties gevraagd. Deze personen worden op persoonlijke titel gevraagd en moeten daarom in hun vakgebied bekend zijn in binnen en buitenland.

5.2 Aanbevelingen lange termijn

Het is van belang om een duidelijke eigen onderzoeksagenda op het gebied van mariene en maritieme onderwerpen op te stellen. Deze moet goed bijgehouden worden, omdat de wereld om ons heen snel verandert.

6. Kwaliteitsborging

IMARES beschikt over een ISO 9001:2008 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 57846-2009-AQ-NLD-RvA). Dit certificaat is geldig tot 15 december 2012. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV Certification B.V. Daarnaast beschikt het chemisch laboratorium van de afdeling Milieu over een NEN-EN-ISO/IEC 17025:2005 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 27 maart 2013 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie.

7. Referenties

7.1 Documenten

Europese Commissie, 2006, *GROENBOEK: Naar een toekomstig maritiem beleid voor de Unie: Een Europese visie op de oceanen en zeeën*, Brussel, COM(2006) 275

JPI Healthy and Productive Seas and Oceans, 2011a, Vision Document, JPI, Brussel

JPI Healthy and Productive Seas and Oceans, 2011b, The current situation- main gaps, JPI, Brussel

JPI Healthy and Productive Seas and Oceans, 2011c, Gaps to feed the SRIA, JPI, Brussel

JPI Healthy and Productive Seas and Oceans, 2011d, Main policy drivers, JPI, Brussel

JPI Healthy and Productive Seas and Oceans, 2011e, Terms of Reference, JPI, Brussel

Damanaki, M., 2010, *Speech of commissioner Maria Damanaki at the European Maritime Day Stakeholder Conference*, Gijón (Spanje), SPEECH/10/248

7.2 Interviews

Angell-Hansen, K., 2011, Brussel (Secretariaat JIP Healthy and productive seas and oceans)

Stuefer, J., 2011, Den Haag (Nederlandse vertegenwoordiging vanuit OCW/NWO in de JPI Healthy and productive seas and oceans)

7.3 Website

www.jpi-oceans.eu

8. Verantwoording

Rapport C107/11

Projectnummer: 4308101029

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Dr. Ir. L.J.W. van Hoof
Manager European Research Development

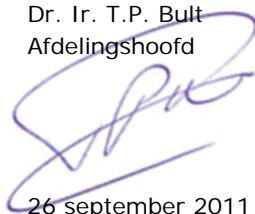
Handtekening:

Datum: 22 september 2011

Akkoord: Dr. Ir. T.P. Bult
Afdelingshoofd

Handtekening:

Datum: 26 september 2011